

Stanko Bejatović, *Posebni i pomoćni krivični postupci*, Fakultet pravnih nauka, Univerzitet Donja Gorica, Podgorica, 2021.

Udžbenik *Posebni i pomoćni krivični postupci* objavljen je na Fakultetu pravnih nauka Univerziteta Donja Gorica, u okviru edicije *Pravna misao*. Udžbenik *Posebni i pomoćni krivični postupci* prvenstveno je namijenjen studentima Fakulteta pravnih nauka u cilju boljeg izučavanja materije posebnih i pomoćnih krivičnih postupaka, ali i svima onima koji se ovom problematikom bave u praksi, budući da su određena pitanja detaljnije obrađena i problematizovana. Takvim svojim sadržajem udžbenik predstavlja drugi dio cjeline Krivično procesnog prava, posmatrano u širem smislu njegovog značenja. Udžbenik pretenduje da korisnicima pruži sistematsku, cjelovitu i aktuelnu sliku o svim važnim pitanjima posebnih i pomoćnih krivičnih postupaka. Za osnov pisanja ovog udžbenika uzeto je pozitivno krivičnoprocesno zakonodavstvo Crne Gore, u prvom redu njen Zakonik o krivičnom postupku, a potom i dva preostala zakonska teksta iz ovog korpusa zakonodavstva (Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima i Zakon o pravosudnoj saradnji u krivičnim stvarima sa državama članicama EU). Uz navedeno, uzeti su u obzir i stavovi krivičnopravne teorije i prakse prema ne malom broju rješenja posebnih i pomoćnih krivičnih postupaka. Zbog ovakvog pristupa u izradi udžbenika, isti može poslužiti kao stručna literatura i svima koji se teorijski i praktično bave predmetnom problematikom. Ovo tim prije što se u udžbeniku, koliko je poznato, po prvi put u krivičnopravnoj literaturi na jednom mjestu obrađuje problematika pravosudne saradnje u krivičnim stvarima Crne Gore sa državama članicama Evropske unije, koja je u Crnoj Gori sada regulisana posebnim zakonom. S obzirom na sve navedeno, ovim udžbenikom doprinosi se osposobljavanju njenih korisnika za adekvatnu primjenu normi zakonskih tekstova na osnovu kojih je pisan i na taj način doprinosi podizanju autoriteta zakona na pijedestal najvećih vrijednosti tim prije što, čini se, u vremenu čiji smo savremenici još jače zvuče riječi Enika Ferija (Enrico Ferri) „da zakoni vrijede koliko vrijede ljudi koji su pozvani da ih primjenjuju”.

* Asistent u nastavi na Fakultetu pravnih nauka, Univerzitet Donja Gorica, doktor pravnih nauka, *e-mail*: jelena.popovic@udg.edu.me.

Pitanja koja čine sadržinu udžbenika grupisana su u četiri grupe. To su:

Prva grupa posvećena je opštim napomenama o vrstama krivičnih postupaka i problematici opšteg — redovnog krivičnog postupka i tu se polazi od konstatacije da i Zakonik o krivičnom postupku Crne Gore, kao i gotovo sva druga pozitivna krivičnoprocesna zakonodavstva, poznaje tri vrste krivičnih postupaka. Kriterijum njihovog razlikovanja jeste vrsta i težina krivičnog djela, određena svojstva njegovih izvršilaca i predmet postupka. Shodno navedenom razlikuju se: opšti (redovni) krivični postupak, posebni ili osobeni krivični postupci i pomoćni postupci. Opšti ili redovni krivični postupak sprovodi se za krivična djela za koja je propisana teža krivična sankcija i uz primjenu svih procesnih pravila na kojima se zasniva krivični postupak uopšte i kao takav može, u svakoj predmetnoj krivičnoj stvari, proći kroz sve faze i stadijume krivičnog postupka. Sa ovakvim svojim karakteristikama predviđen je kao pravilo od kojeg sve više ima odstupanja u savremenom krivičnoprocesnom zakonodavstvu. Izuzeci od opšteg — redovnog krivičnog postupka kao pravila, rezultat su prije svega činjenice heterogene strukture kriminaliteta — heterogene strukture krivičnih djela i njihovih izvršilaca koja neminovno nalaže i potrebu različite vrste krivičnih postupaka. Postupak koji je podesan za jednu vrstu krivičnih djela i njihovih izvršilaca ne samo da ne mora, već po pravilu i nije podesan i racionalan za drugu vrstu. Ili, uniformisani krivični postupak nije u skladu ni sa relevantnim međunarodnim pravnim aktima koji garantuju pravo na suđenje u razumnom roku. Takođe, to nije u skladu ni sa interesima okrivljenog koji ima pravo na brz i adekvatan — efikasan postupak, a ni sa interesima društva kao cjeline, budući da je cilj društva efikasna borba protiv kriminaliteta, a to se zasigurno ne može postići uniformisanim krivičnim postupkom u svim krivičnim slučajevima. Zatim, tu je i činjenica da pojednostavljeni krivični postupci svojom praktičnom primjenom, putem rasterjećenja sudova, daju i direktan doprinos kvalitetu suđenja za teže krivične slučajeve, jer sudovima ostaje više prostora za teže, komplikovanije krivične predmete.

Drugu grupu pitanja čini problematika posebnih — osobenih krivičnih postupaka u kojima se, kao i u opštem — redovnom krivičnom postupku rješava krivična stvar i donosi odluka o djelu, učiniocu i sankciji. Međutim, i pored zajedničkog cilja vođenja i jednog i drugog postupka, prisutne su i ne male razlike među njima. Osnovna razlika između ove dvije vrste krivičnih postupaka je u vrsti i težini krivičnih djela za koja se sprovode, u svojstvima njihovih izvršilaca i njihovoj arhitektici. Upravo u zavisnosti od ovih elemenata, posebni ili osobeni krivični postupci izrađeni su na vlastitim osobenostima i izvjesnim odstupanjima od opšteg — redovnog krivičnog postupka. Međutim, činjenica da je u posebnim krivičnim postupcima prisutna pojednostavljena forma postupanja ni u kom slučaju ne znači i da procesna pravila ove vrste postupaka

nisu zasnovana na načelima koja treba da obezbijede zakonitost rješenja krivične stvari u istim. Nasuprot. I u ovim postupcima predviđena su procesna pravila koja su u funkciji efikasnog rješenja krivične stvari posmatrano u njenom kvalitativnom i kvantitativnom smislu značenja. I ovi krivični postupci su tako koncipirani da ne dovode u pitanje javni interes i osnovna prava građana. Posebni krivični postupci su, po pravilu, pojednostavljene forme postupanja, ali ne na uštrb zakonitosti rješenja predmetne krivične stvari već naprotiv. One su samo prilagođene vrsti i težini krivičnog djela i svojstvima njegovog učinioca, što zavisi od vrste posebnih krivičnih postupaka. Tako nisu iste osobenosti skraćenog krivičnog postupka i krivičnog postupka prema maloljetnicima, i pored toga što i jedan i drugi postupak spadaju u posebne krivične postupke. Posmatrano sa aspekta ZKP-a Crne Gore, u posebne ili osobene krivične postupke spadaju: Skraćeni krivični postupak; Krivični postupak prema maloljetnicima, Postupak za izricanje krivične sankcije bez glavnog pretresa.

Treća grupa pitanja posvećena je pomoćnim krivičnim postupcima kao trećoj vrsti krivičnih postupaka čija je osnovna zajednička osobenost da se u njima ne sudi o krivičnoj stvari nego se odlučuje o drugim pitanjima koja su u vezi sa određenom krivičnom stvari. S obzirom na ovakvo njihovo obilježje, može se zaključiti da su oni ili u funkciji praktične realizacije redovnog — opšteg, odnosno posebnih krivičnih postupaka, ili se javljaju kao rezultat već vođenog krivičnog postupka. Imajući u vidu značaj pomoćnih krivičnih postupaka za krivični postupak kao cjelinu, a prije svega njihov uticaj na realizaciju zadataka krivičnog postupka, sasvim je jasno zašto im zakonodavac poklanja posebnu pažnju. Potvrda ispravnosti ovakve konstatacije jeste i činjenica da ZKP sadrži ne jednu već više vrsta pomoćnih krivičnih postupaka. Njihova brojnost je jedna od osobenosti ove vrste krivičnih postupaka. U pomoćne krivične postupke spadaju: Postupak za pružanje međunarodne krivičnopravne pomoći; Postupak za opozivanje uslovne osude; Postupak za primenu mjera bezbjednosti; Postupak za oduzimanje imovinske koristi; Postupak za rehabilitaciju, prestanak pravnih posledica osude i mjera bezbjednosti; Postupak za naknadu štete, rehabilitaciju i ostvarivanje drugih prava lica neosnovano osuđenih i neosnovano lišenih slobode; postupak za izdavanje i objave. Najzad, tu su i posebne odredbe o izricanju sudske opomene.

Predmet analize četvrte grupe pitanja je jedna od specifičnosti krivičnog procesnog zakonodavstva Crne Gore, kada je riječ o međunarodnoj krivičnopravnoj saradnji, odnosno postojanje posebnog zakona kojim se reguliše problematika njene pravosudne saradnje u krivičnim stvarima sa državama članicama Evropske unije. Riječ je o Zakonu o pravosudnoj saradnji u krivičnim stvarima sa državama članicama EU iz 2018. godine, a koji ima više osobenosti među kojima se posebno ističu one koje se odnose na obim i načela saradnje i konkretizaciju pojedinih oblika saradnje.

Navedena kao i druga pitanja veoma detaljno su obrađena i prikazana u udžbeniku kako bi se izučavana materija u što većoj mjeri približila studentima. Na kraju, važno je istaći da su u udžbeniku detaljnije i polemički razmotrena i brojna druga važna pitanja, tako da udžbenik osim studenata mogu koristiti i svi oni koji se ovom problematikom bave u praksi.